

Lidskost není docela ztracena: Komenský v r. 2020

Jan Hábl

Abstrakt

Autor prináša informácie o projekte k 350. výročiu úmrtia Komenského, ktorý sa realizoval a realizuje v Českej republike počas celého roka 2020. Sumarizuje hlavné myšlienky Komenského nedokončeného diela **Obecná porada o nápravě věcí lidských** a vyzýva nás, súčasníkov, k nasledovaniu vzoru Komenského ľudskosti v čase nákazy a ku konkrétnemu zaktivizovaniu sa pre pomoc k náprave spoločnosti.

Kľúčové slová: Komenský, ľudskosť, výročie, český projekt, Obecná porada o náprave věcí lidských

Abstract

The author brings information about a project associated with the 350th anniversary of Comenius' death, which has been implemented in the Czech Republic throughout the year 2020. He summarizes the main ideas of Comenius's unfinished work General Consultation Concerning Restoration of Human Affairs. He challenges us, contemporaries, to follow the example of Comenius' humanity at the time of the plague and to become active in specific way how to help to correct society.

Keywords: Comenius, humanity, anniversary, Czech project, General Consultation Concerning Restoration of Human Affairs

Rok Komenského výročí

Rok 2020 je rokem výročným. Když Jan Amos Komenský před 350 lety zemřel, zanechal po sobě své nejvýznamnější nedokončené dílo s názvem **Obecná porada o nápravě věcí lidských**. Naskýtá se nám vynikající příležitost k promyšlení Komenského duchovního odkazu. V Čechách se spojilo několik institucí k vytvoření projektu **Komenský 2020**. Na webu <http://www.komensky2020.cz/> se můžete dočíst, co co bylo naplánováno a co se dělo na celonárodní úrovni: přizvat školy, církve, skauty, knihovny ale i jednotlivce k „poradě“ nad naším současným světem. Přesněji nad stavem

„věcí lidských“. Nejen mluvit o tom, co by potřebovalo „nápravu“. Snahou je též něco dobrého vykonat, aktivizovat národ. Žáci, studenti, skupinky mládeží, dorostů nebo celé církve se mohli a můžou zúčastnit projektu, který napraví něco konkrétního v místě bydliště. Plánované bylo také konat veřejné předčítání *To nejlepší z Komenského*, k tomu je možné zakoupit výběr nejlepších citátů Porady (původní má přes 1600 stran), je možné zdarma si objednat výstavu Komenského Timeline. Projekt zahrnuje přednášky, sympozia i divadelní představení.

O čem je Komenského *Porada*

Lidskost je vzácná komodita. Je tím vzácnější, čím intenzivněji jsme si vědomi jejího nedostatku. Pozorujeme, že naše lidství je rozporuplné. Máme vynikající potenciál, mnoho, víme, mnoho umíme, mnoho můžeme, ale právě tato naše kapacita je naší největší hrozbou. Všechno, čím disponujeme, dokážeme zneužít. Jsme jediné bytosti, které mají potenciál sebezničení. Je proto svrchované důležité, abychom hledali cestu, jak uskutečňovat náš potenciál lidsky.

Problém „věcí lidských“ s neobyčejnou prozíravostí pojmenoval Komenský právě ve své *Poradě*. Důkladně zde promýšlí jednak příčiny všech lidských neřádů a jednak volá lidstvo k poradě o jejich nápravě. Celé jeho nápravné úsilí stojí na předpokladu, který se může jevit na první pohled jako triviální, ve skutečnosti je však nesmírně hluboký a důležitý: **Lidskost lidí není docela v pořádku, ale není docela ztracena**. Existuje východisko, naděje. Cílem projektu Komenský 2020 je na jeho úsilí navázat.

Je třeba rozumět, že v Komenského době se Evropa ocitá v důsledku válečného, náboženského a politického běsnění na pokraji zkázy (pokolikáté už?). A také bývá často decimována různými epidemiemi, tenkrát jim říkali morové. Komenský pozoruje, že lidé obvykle hledají své vlastní blaho bez ohledu na blaho celku. Ovšem blaho žádného jedince není možné bez blaha celku. Proto Komenský k poradě o nápravě zve všechny lidi.

Otázka zní, zda to celé není utopie? Nebyla by první, vzpomeňme ty Thomase Moora, Tommasa Campanelly nebo Francise Bacona? Nedopouští se Komenský starého omylu, že totiž, když budou mít lidé správné poznání, budou také správně jednat? Některé jednotlivé výroky Jana Amose tak mohou znít, ale dílo ve svém celku vyznívá jinak. Komenský sice vede k „pravdivému poznávání“, protože mnohé z lidských zmatků a neřádů plyne z omylů či prosté neznalosti (on sám se v mnohém mýlil). Zároveň si je však vědom, že porušenost lidství se netýká pouze rozumu. Je třeba vědět, chtít a moci (scire, velle, posse) opakuje častokrát. Náprava se tedy musí týkat i vůle, charakteru a vůbec celého člověka. A to dle Komenského nepůjde bez pokání, smíření a návratu k Bohu, neboli obnovení toho, čemu Komenský říkal „nexus hypostaticus“ – bytostné

spojení člověka jakožto stvoření se svým Stvořitelem. Sekulárnímu člověku 21. století může tento důraz nápravného díla znít cize, ale Komenský s ním počítá. A pokud má pravdu v tom, že celek lidství zahrnuje i duchovní dimenzi, je to pro nás výzvou k promýšlení.

Co všechno obnáší pojem „věci lidské“? Kdo jsme? Co nás dělá lidmi? Komenský vyslovuje tři oblasti: vzdělání, náboženství, politiku. Pod těmito obecnými tématy se ale skrývá množství konkrétních lidských kapacit, které jsou nám dány, a které Komenský důkladně rozebírá. Bylo by možné utřídit je dle různých kritérií. Položili jsme si otázku, co hýbe lidskou společností? Co jsou její neuralgické body? Hlavní hybatelé? Tyto hybné momenty tvoří obsahovou osnovu projektu:

1. Vláda, věci veřejné, politika
2. Jazyk, řeč, dorozumění, media
3. Podnikavost, práce, byznys
4. Spiritualita, víra, náboženství
5. Vzdělanost, vzdělávání
6. Kultura, umění
7. Rodina

Číst 350 let staré pojednání o člověku můžeme dvojím způsobem. Buď badatelsky, s odstupem – jako dokument vypovídající cosi o historii myšlení. Takový přístup je žádoucí a zcela na místě. Všem komeniologům vděčíme za jejich odbornost (jazykovou, historickou, filozofickou aj.), díky které smíme dílo držet v ruce v českém překladu. Stejně legitimní je čtení „bez odstupu“, tzv. „angažované“ nebo „ponořené“ do Komenského záměru, s jakým dílo tvořil. Jde tu o mě, o člověka, o mou budoucnost a o budoucnost mých bližních, se kterými sdílím jedno „jeviště světa“. Takové čtení otevírá tázání: Jak vypadá skutečně dobré nebo funkční společenství lidí? Resp. jaká společnost má budoucnost? Jaká podoba lidstva je životná a žitelná? Konkrétně: 1) Jak vypadá politika s přívlastkem „dobrá“, která má budoucnost? 2) Jaká media mají budoucnost? 3) Jaká práce? 4) Jaká spiritualita? 5) Jaké vzdělání? 6) Jaká kultura? 7) Jaká rodina? A především, jak se na takové společnosti podílím já?

Komenský v době nákazy

Jedna ukázka, která je pro nás víc než aktuální. Roku 1631 Lešno zasáhla morová nákaza. V životě Komenského to byla už třetí. Místní lidé byli jednak nezkušení a jednak pověřiví. Hledali viníka, sváděli pohromu na kdekoho, na sebe navzájem a především na nemocné. Také se k nim podle toho chovali.

S nesmírnou krutostí je vyháněli z města nebo naopak zavírali v domech, kde nemocní bez pomoci hrozným způsobem umírali. Nebylo neobvyklé, že se pálily domy nemocných, ačkoliv uvnitř byli ještě živí lidé – jak nemocní, tak zdraví členové rodiny. Komenský – jinak člověk mírné povahy – se velmi hněval. Kde je naše lidskost? Copak takto se chová křesťan! Napsal při té příležitosti stručný spis *Zpráva kratičká o morním nakažení*, kde s naléhavostí vyučuje, jak se mají křesťané ujímat nemocných a umírajících lidí. Kromě praktických rad hygienických a lékařských, objasňuje také podstatu lidské spirituality – co by to bylo za víru, která hlásá lásku, milosrdenství a spásu, ale když přijde na věc, stará se jen o sebe a bližním v nouzi ubližuje. Každý něčemu věří, někteří to i proklamují. Kvalita se pozná v praxi. Opravdovost v krizi. Podle toho, čemu věříme, takoví jsme. Komenského lidskost se tehdy prokázala jako životná.

Výzva k činu

Připomínat odkaz Komenského je jistě dobré, ale nechceme o problémech jen mluvit. Některé problémy a záležitosti jsou zcela mimo možnost ovlivnění většiny z nás, občanů. Ovšem některé věci jsou v našich možnostech a lze s nimi něco udělat. Na této myšlence stojí projekt Komenský 2020, jeho cílem je identifikovat právě ty „věci lidské“, jejichž náprava je proveditelná. Projekt nabízí platformu ke konkrétní akci – v obci, regionu nebo na celonárodní úrovni – dle možností realizátorů. Každý jedinec či kolektiv (školní třída, klub, kroužek apod.) je zván k „nápravě věcí lidských“, které jsou v jeho moci. Přijměte výzvu: Identifikujte alespoň jednu věc, která potřebuje napravit, a která je ve vašich možnostech. Napravte ji. Podělte se o svůj příběh na webu www.komensky2020.cz. Inspirujte se Komenského odkazem a inspirujte ostatní.

doc. PhDr. Jan Hábl, Ph.D.